

Jezik suvremenih dječjih slikovnica

Šporer, Petra

Undergraduate thesis / Završni rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:309802>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-20**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

PETRA ŠPORER

JEZIK SUVREMENIH DJEČJIH SLIKOVNICA

Završni rad

Pula, siječanj 2020.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

PETRA ŠPORER

JEZIK SUVREMENIH DJEČJIH SLIKOVNICA

Završni rad

JMBAG: 0242021666, **izvanredni student**

Studijski smjer: Preddiplomski stručni studij predškolskog odgoja

Predmet: Hrvatski jezik

Znanstveno područje: Humanističke znanosti

Znanstveno polje: Filologija

Znanstvena grana: Kroatistika

Mentor: izv. prof. dr. sc. Helena Pavletić

Pula, siječanj 2020.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, Petra Šporer, kandidatkinja za prvostupnicu predškolskog odgoja ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student

U Puli, _____, _____ godine

IZJAVA

o korištenju autorskog djela

Ja, Petra Šporer, dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod nazivom **JEZIK SUVREMENIH DJEČJIH SLIKOVNICA** koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu sa Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, _____ (datum)

Potpis

Sadržaj

1. Uvod.....	1
2. Dječja književnost.....	2
2.1. Vrste dječje književnosti.....	2
2.2. Povijest dječje književnosti u svijetu.....	3
2.3. Povijest dječje književnosti u Hrvatskoj.....	4
3. Slikovnica.....	7
4. Razvoj slikovnice.....	8
4.1. Počeci slikovnice u svijetu.....	8
4.2. Počeci slikovnice u Hrvatskoj.....	8
4.3. Suvremene slikovnice.....	11
5. Tradicionalna i suvremena shvaćanja slikovnice.....	13
6. Podjela slikovnica.....	14
7. Funkcije slikovnice.....	17
7.1. Informacijsko-odgojna funkcija.....	17
7.2. Spoznajna funkcija.....	17
7.3. Iskustvena funkcija.....	17
7.4. Estetska funkcija.....	17
7.5. Zabavna funkcija.....	17
7.6. Govorno-jezična funkcija.....	18
8. Suodnos slike i teksta u slikovnici.....	19
9. Razvoj rječnika kod djece.....	22
10. Analiza slikovnica.....	24
10.1. "Mica Debeljuca-Mršavica".....	25

10.2. "Mica Šminkerica i njezini šeširi"	26
10.3. "Mica Lažljivica"	28
10.4. „Mica Krotiteljica Oblaka“	29
10.5. Jezične i stilske značajke odabranih slikovnica.....	31
11. Zaključak.....	35
12. Literatura.....	37

Sažetak

Summary

1. Uvod

Dijete kao živo biće rođenjem dobiva sposobnost gledanja i slušanja te razvijanja svojih osjetila, emocija, govora. Svojim odrastanjem upija zvukove i glasove, manipulira predmetima i istražuje svoju okolinu. Uz pomoć roditelja i svojih najbližih, dijete razvija govorne vještine, uči slova, a potom usvaja i vještinu čitanja.

Prva knjiga, ujedno i najvažnija, s kojom se djeca obično susreću je slikovnica. Prema Javor (2000), u slikovnicama se ostvaruje jedinstvo likovnog i narativnog, slike i priče. Smisao je priče upotpunjen, ili proširen i obogaćen ilustracijom. Slikovnica je umjetnički izraz autora, likovnog umjetnika ilustratora, a ilustracija osebujna likovna disciplina. To je priča koja je obogaćena brojnim i zanimljivim ilustracijama koje će dijete listati i promatrati i prije nego samo počne čitati. Ona mora sadržavati kvalitetan tekst, primjeren određenoj dječjoj dobi, te biti estetski privlačna kako bi čitatelju mogla pružiti adekvatno zadovoljstvo. Kroz bogato oslikane stranice, djeca će učiti o bićima, stvarima i pojavama koje ih okružuju, kao i o svakodnevnom životu i situacijama u kojima se mogu naći. Ako kod djeteta probudimo interes za slikovnice, postaviti ćemo temelje za razvoj osobe koja voli čitati. Poticanje čitanja, kao i samo čitanje, važno je za emocionalni, intelektualni i socijalni razvoj djeteta.

U ovom radu upoznat ćemo se sa slikovnicom, njezinom poviješću, funkcijama i vrstama, odnosu slike i teksta u slikovnicama, te utjecajem koje čitanje slikovnica ima na razvoj rječnika kod djece predškolske dobi. Za jezičnu analizu, u radu su korištene četiri slikovnice autorice Nade Horvat, "Mica Debeljuca-Mršavica", "Mica Lažljivica", „Mica Krotiteljica Oblaka“ i "Mica Šminkerica i njezini šeširi", koje su odabrane zato što govore o problemima s kojima se djeca danas susreću te na koji način ih riješiti. Jezičnom analizom određuju se elementi koji karakteriziraju komunikaciju, tj. tekstove koji su namijenjeni djeci te se uočavaju mehanizmi u jeziku koji su omogućili doživljaj teksta kao humorističnog ili pak namijenjenog djeci mlađe dobi. Otkriva se odnos među likovima, odnos likova spram problema, kao i učinak korištenja blagih, odnosno grubih riječi. Promišljanjem o temama i porukama slikovnica, otkriva se važnost uporabe primjerenih jezičnih izraza. Tekst slikovnica treba doprinositi bogaćenju leksičkoga inventara, čime se olakšava artikulacija misli, stavova i osjećaja kod djece.

2. Dječja književnost

Na upit što prosječnom čitatelju znači pojam dječje književnosti vjerojatno će ga vratiti u prošlost i djetinjstvo. Mnogi će se prisjetiti slikovnica koje su čitali kao djeca ili danas čitaju svojoj djeci ili knjižnica u kojima su police ispunjene knjigama za djecu.

Prema Crnković i Težak (2002), pod dječju književnost ubrajaju se sva ona djela koja su svojom tematikom, formom, karakteristikama poput jednostavnosti i jasnoće, namijenjena dječjoj dobi, te ih u većini slučajeva čitaju isključivo djeca. To je onaj dio književnosti koji je svjesno namijenjen dječjem uzrastu, ili ih u početku autori nisu namijenili djeci, ali su s vremenom, izgubivši mnoge osobine koje su ih vezale za njihovo doba, postala prikladna djela za dječju dob, potrebna za estetski i društveni razvoj djece. Djela koja pripadaju dječjoj književnosti često sadrže pouku, ona utječe na razvoj dječjeg morala, razlikovanja dobrog i zlog, objašnjava pitanja vjere, dobrog ponašanja, međuljudskih odnosa, pruža informacije te obogaćuje znanje iz mnogih područja. Bez obzira na spomenuto, glavna funkcija dječje književnosti ipak je umjetnička, a ne didaktička. Pa tako i Crnković i Težak (2002: 8) navode da „dječja književnost nije sluškinja ni pomoćnica pedagogije u bilo kojem njezinu smjeru, makar ona, upravo kao književnost i umjetnost, i te kako pridonosi odgoju“.

2.1. Vrste dječje književnosti

Prema Crnković i Težak (2002) rodovi, vrste i podvrste u dječjoj književnosti jednaki su kao i u književnosti za odrasle. Autori navode glavne vrste dječje književnosti koje se dijele u dvije skupine. Prva je skupina prava dječja književnost u koju spadaju slikovnica, dječja poezija, priča, dječji roman ili roman o djetinjstvu. Za njih se smatra da pripadaju pravoj dječjoj književnosti zato što ispunjavaju određene kriterije kojima se književnost određuje kao dječja. Djela su pisana za djecu, glavni junaci su djeca, životinje ili nešto njima blisko, te su od nakladnika ili knjižničara deklarirane kao dječje. U drugu skupinu, odnosno granične vrste spadaju basne, roman o životinjama, avanturistički ili pustolovni roman, povijesni roman, znanstvena fantastika, putopisi i biografska djela. Ta se skupina naziva graničnom zato što djela nisu pisana prvenstveno za djecu.

2.2. Povijest dječje književnosti u svijetu

Hameršak i Zima (2015) navode kako sami počeci dječje književnosti sežu mnogo godina unatrag, kad se dječja književnost nije smatrala samo pričama za djecu u pisanom obliku. Sve je počelo s usmenom književnosti, mitovima, legendama, narodnim pričama, šalama, bajkama koje su odrasli prepričavali svojoj djeci tijekom uspavlivanja, igre, šetnje itd.

Početak dječje književnosti smatra se 17. stoljeće, kad se počinju tiskati i prodavati knjižice za puk koje sadrže folklor, biblijske priče, viteške priče, ali i pouku. Te knjižice su bile kratke i jednostavno pisane. 17. stoljeće također glasi kao doba početaka i prvih pokušaja pisanja knjiga namijenjenih djeci. Prvu od takvih napisao je i izdao John Cotton, engleski protestantski svećenik i profesor koji je odselio u Ameriku. Naslov knjige je glasio "Spiritual Milk for Boston Babes", koja sadrži vjerske pouke u stihu. Također, to je bila prva u nizu knjiga koje će se u budućnosti tiskati za djecu.

Što se dječje književnosti u 18. stoljeću tiče, nastavlja se ono što je već bilo započeto u stoljeću ranije. S težnjom za poboljšavanjem ljudske prirode, razvija se tzv. "moral tale", moralna priča ili pripovijetka koja se temelji na primjerima iz života, a naglašava razliku između dobrih i loših, siromašnih i bogatih, sebičnih i dobročinitelja. U 18. stoljeću počinju se razvijati umjetnička dječja poezija i avanturistički roman. Najpoznatiji roman 18. stoljeća koji se čita i danas je "Robinson Crusoe" Daniela Defoea iz 1719. godine. Roman je pisan za odrasle, ali je postao jedna od najvažnijih i najomiljenijih dječjih knjiga koja je i danas uvrštena među popise školskih lektira.

19. stoljeće bilo je veliko stoljeće u razvoju dječje književnosti. Iako se kritika suprotstavljala uopće postojanju dječje književnosti u njenom zabavnom smislu, i dalje ju smatravši samo poukom, dječja je književnost u tom stoljeću stekla ugled i postala bogata autorima i djelima na svjetskom planu, uključujući zemlje sjevera poput Danske i Švedske, ali i Italiju, Češku, Rusiju, pa i Hrvatsku unutar državne zajednice u kojoj se nalazila. U 19. stoljeću pojavljuju se imena autora koja ostaju poznata sve do danas: braća Jacob i Wilhelm Grimm izdaju zbirku "Kinder und Hausmarchen" ("Priče za djecu i dom"). Osim njih, svjetski je poznato ime danskog pisca Hansa Christiana Andersena čije se priče poput "Male sirene", "Ružnog pačeta" i "Djevojčice sa žigicama" i danas

čitaju djeci diljem svijeta. Od ostalih dječjih romana i priča koje potječu iz 19. stoljeća, a čitamo ih i danas, tu su "Heidi" Johanne Heuser Spyri, "Alica u zemlji čudesa" Lewisa Carrolla, "Pinocchijeve pustolovine – povijest jednog lutka" Carla Collodija, znanstveno-fantastični romani Julesa Vernea i mnogi drugi.

20. stoljeće svjetske dječje književnosti obiluje dječjim romanima i pričama, a to su i danas poznati "Petar Pan" Jamesa Matthewa Barryja, "Junaci Pavlove ulice" Ferenc Molnara, "Emil i detektivi" Ericha Kastnera, trilogija "Gospodar prstenova" J.R.R. Tolkiena, "Mali princ" Antoinea de Saint-Exuperyja, "Pipi Duga Čarapa" Astrid Lindgren, "Harry Potter i kamen mudraca" te njegovi nastavci škotske spisateljice Joanne K. Rowling. (Hameršak, Zima, 2015)

2.3. Povijest dječje književnosti u Hrvatskoj

Prema Crnković i Težak (2002), kasni razvoj hrvatske dječje književnosti događa se zbog mnogobrojnih razloga, počevši od tadašnjih nepovoljnih uvjeta u zemljama juga, pa tako i Hrvatske. Niti jedna mediteranska zemlja u tadašnje vrijeme nije "izrodila" dječje pisce, kako zbog ratova, tako i zbog siromaštva te nedostatka tiskara i nakladnika, ujedno i slabe ili nikakve mogućnosti da nakladnik ostvari dobru zaradu tiskanjem knjiga za djecu. Također, građanstvo je bilo nerazvijeno, a pitanje književnog jezika bilo je nesređeno.

Kao formalni početak hrvatske dječje književnosti označavamo 1850. godinu, kada Ivan Filipović objavljuje knjižicu pod nazivom "Mali tobolac raznog cvetja za dobru i pomnivu mladež". Na temelju studije M. Crnkovića, "Sto (i nešto) godina hrvatske dječje književnosti" iz 1971., Crnković i Težak (2002) predlažu sljedeću periodizaciju hrvatske dječje književnosti; prema glavnim predstavnicima dijeli se na četiri razdoblja; Filipovićevo doba, doba Ivane Brlić-Mažuranić, Lovrakovo doba te Vitezovo doba.

Ivan Filipović nije samo pokretač hrvatske dječje književnosti zbog toga što je napisao prvu hrvatsku izvornu knjižicu namijenjenu djeci, također je organizirao i pokrenuo mnoge djelatnosti koje su koristile za njezin razvoj. On je napisao prve hrvatske dječje pjesme kojima "postavlja temelj" hrvatskoj dječjoj poeziji i određuje joj smjer razvoja. Također, uveo je preradu tuđih tekstova i prevodio sa stranih jezika

(talijanskog i njemačkog), prerađivao je priče, basne, pripovijetke te poučne članke. Uređivao je prvi hrvatski dječji časopis "Bosiljak" koji je izlazio nešto više od četiri godine, okupljao suradnike za isti te ih nagovarao na pisanje, okupljao čitatelje, osiguravao djeci prigodno štivo itd. Kao organizator učiteljstva, promicao je dječju književnost u školama. Osnivač je Hrvatskog pedagoško-književnog zbora koji će odmah od početka izdavati stručne knjige, pa tako i njegovu „Knjižicu za mladež“ iz 1878 godine. U njegov dječji književni opus ubraja se i biografija koju je uveo već u "Bosiljku", a pisao ih je i sam ("Marko Kraljević" i "Nikola Šubić Zrinski" u knjizi "Jagodnjak"). Pisao je i pripovijetke i priče koje je skupljao u svojoj knjizi "Jagodnjak".

Osim Filipovićeve "Bosiljka", još su dva časopisa od velike važnosti za razvoj dječje književnosti tog razdoblja. Bilo je i drugih časopisa, no najdugotrajniji i oni koji su najviše poticali djecu na čitanje, bili su "Smilje" i "Bršljan". Mnogo dječjih pisaca objavljivalo je i surađivalo s tim časopisima, pa tako i najveći dječji pjesnik onog razdoblja, Krunoslav Kuten, koji nije objavio zasebnu zbirku pjesama, već je svoje pjesme objavio u "Smilju". Od autora za vrijeme Filipovićeve doba valja izdvojiti Augusta Šenou, Franju Kuhača, Ljudevita Varjačića, Jakova Majnarića, Augusta Harambašića, Josipa Milakovića, Vjenceslava Novaka, Antuna V. Truhelku, Ljudevita Tomšića, Tomislava Ivkaneca, Ivana Devčića, Davorina Trstenjaka, Ivana Lepušića, Milku Pogačić, Rikarda Katalinića Jeretova i druge.

Doba koje se diči visokim umjetničkim dometom dječje književnosti počinje 1913., kad Ivana Brlić-Mažuranić objavljuje "Čudnovate zgone šegrta Hlapića", djelo koje je svrstalo autoricu među najbolje hrvatske pisce. Njezin književni opus prilično je širok, a tu se ubrajaju "Valjani i nevaljani" (pripovijetke, priče i pjesmice za dječake, 1902.), "Škola i praznici" (male pripovijetke i pjesme iz dječjeg života, 1905.), "Slike" (pjesme iz 1912.), "Čudnovate zgone šegrta Hlapića" (1913.), "Priče iz davnine" (1916.), "Knjiga omladini" (crtice, 1923.), "Jaša Dalmatin, potkralj Gudžerata" (povijesni roman, 1937.), "Basne i bajke" (1943.) i druge. Iako njena djela imaju mnoštvo odraslih čitatelja, Brlić-Mažuranić oduvijek se smatrala dječjim piscem u punom smislu te riječi. Važni autori iz razdoblja Ivane Brlić-Mažuranić također su i Vladimir Nazor te Jagoda Truhelka.

Treće doba u hrvatskoj dječjoj književnosti pojavljuje se 1933., objavom i danas

čitanih romana Mate Lovraka, "Vlak u snijegu" i "Družba Pere Kvržice". Lovrak u dječji roman uvodi selo i seosku djecu u pozitivnom smislu. On će kasnije napisati još djela, uvesti nove likove i drugačiju tematiku, ali niti jedan kasnije neće biti proslavljen i prihvaćen kao ova prva dva romana, koja se i sada rado čitaju kao lektira u osnovnim školama ili štivo za rasonodu.

Ostali poznati autori za vrijeme Lovrakova doba su Dragutin Tadijanović, Ivan Goran Kovačić, Zlata Kolarić-Kišur, Ivo Kozarčanin i drugi.

Četvrto, bogato doba hrvatske dječje književnosti počinje 1956. godine kada Grigor Vitez objavljuje "Prepelicu". Novo doba obilježio je sjajan razvoj dječje poezije, pa se osim Viteza javljaju još neki pjesnici poput Bogumila Tonija, Mladena Bjažića, Ratka Zvrka, Nikole Milićevića, Branka Haluse, Gustava Krkleca, Zlate Kolarić-Kišur, Drage Ivaniševića i Bore Pavlovića. Također, 1951. godine izlazi dječji časopis "Radost" koji se smatra zamjenom za ukinuto "Smilje". (Hameršak, Zima, 2015)

Početak suvremene dječje književnosti u Hrvatskoj smatra se 1967. godina osnivanjem nagrade „Grigor Vitez“ koju je osnovao Savez društava Naša djeca Hrvatske koji je počeo djelovati već 1950. godine. Prvi su dobitnici nagrade 1967. godine bili Ratko Zvrko (zbirka pjesama „Grga Čvarak“) i Gustav Krklec (basna „Majmun i naočale“). Zatim, nagrade za najbolje ilustracije dobili su Cvijeta Job za „Šumu Striborovu“ i Vilko Gliha-Selan za „Priče iz djetinjstva“. Sedamdesete i osamdesete godina prošlog stoljeća obilježila je Sunčana Škrinjarić. Devedesete godine donose prekretnicu u dječjoj književnosti a među najistaknutijim piscima su Sanja Lovrenčić, Darko Macan, Sanja Pilić i drugi. Od ilustratora istaknuti su Svjetlan Junaković, Vojo Radoičić, Ivan Vitez i Pika Vončina.

3. Slikovnica

Slikovnicama nazivamo bogato ilustrirane knjige za djecu. To je zapravo prva knjiga koju dijete uopće uzme u ruke. Dijete, slušajući ili čitajući priču i promatrajući slike ima i potrebu taktilne komunikacije sa slikovnicom (prelazi prstima preko ilustracije, opipava je), što znači da u tom procesu uključuje velik broj osjetila (vid, sluh, opip). To slikovnicu čini idealnim medijem za prenošenje znanja, medijem iskustvenog učenja, kako navodi Balić Šimrak (prema Narančić Kovač, 2011). U njima nalazimo jedinstvo pisane riječi i slike koja tu istu priču upotpunjava i obogaćuje, te joj daje karakter.

Slikovnice su umjetnički prikaz autora, i iako se one najčešće osmišljavaju za djecu, nerijetko ih čitaju i odrasli. Od ranih nogu smatra se dijelom djetetove svakodnevice. Dijete se sa slikovnicom upoznaje u obiteljskom i u izvanobiteljskom okruženju poput jaslica, dječjeg vrtića, knjižnica. Važnu ulogu u prenošenju ljubavi prema čitanju na dijete imaju odrasli koji, kao uzor, svojim odnosom prema knjigama i čitanju uvelike utječu na djecu. Dobrom slikovnicom se smatra ona koja ima zanimljiv sadržaj, a samim time i ilustracije koje taj sadržaj i prate. Svako dijete će rado čitati slikovnicu koja ga privuče lijepim, veselim i raznobojnim slikama koje će mu priuštiti kako estetsko, tako i spoznajno zadovoljstvo, i kao takva ima veliku ulogu u životima čitatelja mlađih generacija. Osim što služi za zabavu, kod djeteta razvija umjetnički i književni ukus, bogati djetetov rječnik, djeluje na osjećaje te uvelike utječe na njegovo zanimanje i simpatiju prema čitanju.

Autorica Balić Šimrak u monografiji „Izlet u muzej na mala vrata: prema teoriji slikovnice“ (Zalar, Balić Šimrak, Rupčić, 2014: 81) navodi "kako je kompozicija slikovnice zaslužna za razumijevanje, pamćenje i usvajanje sadržaja slikovnice, pa je prema tome važno da tekst, ilustracije i dizajn slijede ista načela komponiranja. Slikovnice su primjerene za rad s djecom sve dobi, te je zbog toga iznimno važno voditi brigu o njihovoj kvaliteti i primjerenosti".

„Slikovnice ohrabruju maštanje i potiču kreativno mišljenje, te na taj način razvijaju emocionalnu inteligenciju koja je danas jedna od najpoželjnijih čovjekovih osobina.“ (Zalar, Balić Šimrak, Rupčić, 2014: 82)

4. Razvoj slikovnice

4.1. Počeci slikovnice u svijetu

Začetnikom slikovnice smatra se Jan Amos Komensky, teolog i pedagog, koji je 1658. godine objavio prvu edukativnu slikovnicu u povijesti, pod nazivom "Orbis sensualium pictus (hrv. "Osjetilni svijet u slikama"). Prema Čičko (2000: 17) „ona je poslužila kao uzor mnogim kasnijim bogato ilustriranim knjigama o prirodi, umjetnosti i ćudoređu koje su služile za odgoj i izobrazbu djece i mladeži osamnaestog stoljeća“.

Ipak, tek je dvadeseto stoljeće postalo pravo stoljeće dječje slikovnice. Prvim ocem slikovnice u Europi smatra se weimarski nakladnik Friedrich Justin Bertuch koji je 1792. objavio "Slikovnice za djecu".

1845. godine u Njemačkoj izlazi slikovnica pod nazivom "Struwwelpeter", kod nas poznatija kao "Janko Raščupanko", a objavio ju je francuski liječnik Heinrich Hoffman. Kao prva slikovnica modernog dizajna, kasnije će postati klasikom dječje književnosti. Prvom pravom slikovnicom, Englezi su smatrali prijevod "Orbis Sensualium Pictusa" iz 1659. godine.

Batinić i Majhut (2001) navode kako je prvi nakladnik knjiga za malu djecu s mnoštvom slika bio John Harris početkom 19. stoljeća.

4.2. Počeci slikovnice u Hrvatskoj

Batinić i Majhut (2001) koji su proučavali povijest razvoja hrvatske slikovnice do 1945. godine navode da se slikovnice u Hrvatskoj pojavljuju u doba zamaha pedagoške dječje književnosti, a među prvima je bila slikovnica Ljudevita Varjačića "Nova slikovnica za malu djecu" koja je objavljena prije 1880. godine, međutim ista nije sačuvana. Najstarija sačuvana hrvatska slikovnica, iz 1885. godine, je "Domaće životinje" za koju je tekst napisao Josip Milaković, a oslikao ju Heinrich Leutemann. Najveći nakladnik dječje književnosti onog doba bio je Lavoslav Hartman koji nije želio zaostajati, pa je 1885. godine objavio dvije nepoderive slikovnice: „Milodarke dobroj djeci: nepoderiva slikovnica za malu djecu“ te „Milodarke: slikovnica i pripoviedke iz životinjstva“. Nakladnici često nisu otiskivali godinu izdanja, pa je stoga nastajao problem u praćenju

godine izdavanja. Drugi je problem bio u tome što određen broj prvih slikovnica uopće nije sačuvan.

Prema Batinić i Majhut (2017), prvu slikovnicu na hrvatskom jeziku nije napisao Hrvat kao što ju nije objavio ni hrvatski nakladnik. Slikovnicu pod nazivom "Mala obrazna biblia" (1854.) napisao je mađarski katolički pisac Alajos Grynaeus, a objavljena je na hrvatskom jeziku u Pešti od strane mađarskog nakladnika Věkoslava Bučanskog. Do početka 20. stoljeća, u Hrvatskoj je objavljeno dvadesetak slikovnica. Dok su ilustracije uglavnom bile od strane njemačkih i engleskih ilustratora, tekstove su pisali hrvatski autori poput Ljudevita Varjačića, Josipa Milakovića, Augusta Harambašića, Milke Pogačić, Stjepana Širole i Antonije Cvijić.

Do 1918. godine, načini objavljivanja slikovnica bili su vrlo dobro uhodani kod hrvatskih nakladnika jer su bile dobre veze sa stranim tiskarima i način poslovanja (cijene, uložena sredstva i očekivani profit) znao se već desetljećima unaprijed. Međutim, nakon 1918. godine, uvođenjem carina između partnera koji su prije bili u istoj državi, te uvođenjem novih tiskarskih tehnologija, stvoreni su uvjeti za promjene u proizvodnji slikovnica. Tako je 1921. godine objavljena knjiga "Petrica Kerempuh i spametni osel" hrvatskog autora Dragutina Domjanića, a ilustrirale su je Nada Pleše i Zdenka Turkalj. U to vrijeme hrvatska slikovnica cvate, što potvrđuje niz objavljenih hrvatskih slikovnica poput "Lijan Gabor i mišan Cvijo", "Sveti Nikola u Jugoslaviji", "Dječja čitanka o zdravlju" i druge.

Batinić i Majhut (2001) prvom kompletnom hrvatskom slikovnicom smatraju "Dječju čitanku o zdravlju" iz 1927. godine, za koju je tekst napisala Ivana Brlić-Mažuranić, a ilustracije izradio Vladimir Kirin. Također, na temelju istraživanja o razvoju slikovnice od 80-ih godina 19. stoljeća, pa sve do 1945. godine, zaključuju da se relativno kasna pojava slikovnica na domaćem tržištu može objasniti postojećim društvenim kontekstom koji je uvjetovao poslovne postupke nakladnika, slikovnica je umjesto kao autorsko djelo često shvaćena kao anonimni proizvod poput ostalih igračaka. Kasno je pojavljivanje domaćih ilustratora vjerojatno uzrokovano nezainteresiranošću za takvu vrstu angažmana zbog već dobro uhodanog posla pribavljanja stranih ilustracija.

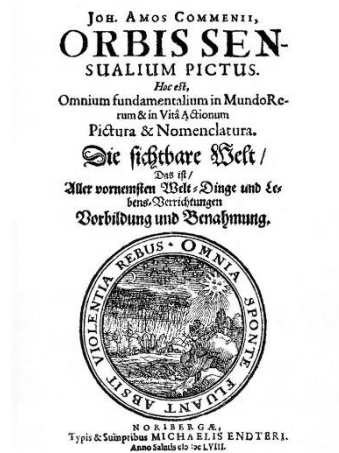
1

Slika 1. Jan Amos Komenský

Slika 3. „Petrica Kerempuh i spametni osel“

3

2

Slika 2. „Orbis sensualium pictus“

Slika 4. „Dječja čitanka o zdravlju“

4

¹ https://www.goodreads.com/author/show/1778383.Jan_Amos_Komensky

² <https://www.cabinet.ox.ac.uk/orbis-sensualium-pictus-1658-0>

³ https://www.europeana.eu/portal/en/record/2058617/https_svevid_locloudhosting_net_files_original_2a4dc8a83d6182b8dc6b82d511cf0e52_jpg.html

⁴ <https://www.njuskalo.hr/antikvarne-knjige/stara-slikovnica-ivana-brlic-mazuranic-djecja-citanka-zdravlju-oglas-29067916>

4.3. Suvremene slikovnice

Čičko navodi (2000: 17) kako je za stvaranje dobre slikovnice koja će probuditi dječju znatiželju te potaknuti žeđ za novim spoznajama potreban velik broj teoretičara, autora, ilustratora i pedagoga. Odabirom dobre slikovnice dijete se odvodi u svijet mašte i spoznaje dobra i zla. U Zapadnoj Europi posljednjih godina pojavio se novi žanr takozvane problemske slikovnice koja se bavi problemom međuljudskih odnosa u obitelji i društvu, problemima iz svakodnevnog života kojima je centar zanimanja dijete. U životu postoje različite situacije o kojima se prije nije javno govorilo, no danas se situacija promijenila te se tako riječju i slikom nastoji približiti svakodnevnom životu što je odlika modernih slikovnica (npr. rastava roditelja, smrt u obitelji, odvajanje od dragih osoba...). U današnjem „ubrzanom“ načinu života, roditelji često nemaju vremena za djecu te raznim obećanjima nastoje to nadomjestiti. Isto tako, nezadovoljni roditelji svoje ambicije nastoje zadovoljiti preko djece. Njemački autor Dietl objavio je priču pod nazivom „Potpuno novi pompadonium“ koja govori o ocu koji je sinu za rođendan kupio veliko (izmišljeno) puhaće glazbalo „pompadonium“ i tjerao ga da svakodnevno dugotrajno vježba. Dijete je na kraju zamrzilo glazbalo. Priča govori o opasnosti koja prijete djeci ako im se silom nametnu neželjene obveze. Jedna od tema koje su zastupljene u knjigama za najmlađe je i nasilje nad djecom (mentalno ili fizičko) kojega je sve više, npr. Dainertova slikovnica „Obiteljski album“. Navedeni primjeri predstavljaju novi trend u dječjim slikovnicama koji ukazuje na probleme, ali i jača svijest o istom, kako djeteta tako i roditelja.

Javor (2000: 45) spominje najpoznatije umjetnike koji su svojim radom povezivali razdoblje prije i poslije Drugog svjetskog rata. To su crtač stripova Andrija Maurović, litograf i tiskar Vladimir Kirin, ilustrator Vilko Gliha-Selan, akademski slikar Mladen Veža (najstariji suvremeni hrvatski ilustrator za djecu), akademska slikarica Cvijeta Job, ilustratorica Danica Rusjan, kipar i grafičar Ivica Antolčić, Vojo Radoičić, Ivan Vitez, Nevenka Macolić, Pika Vončina koja pripada mlađoj generaciji hrvatskih ilustratora i kipar Svjetlan Junaković. Među najpoznatije autore suvremenih slikovnica u Hrvatskoj spada Nada Horvat koja je poznata po seriji slikovnica o mački Mici (*Mica Lakomica i zlatna ribica, Mica Lažljivica, Mica Krotiteljica Oblaka, Mica Šminkerica i njezini šeširi*

itd.), Želimir Hercigonja čija je jedna od novijih slikovnica „Snjegović Snješko na čaju kod vještice Klotilde“ dobila nagradu „Ovca u kutiji“ za najbolju hrvatsku slikovnicu. Nadalje, autorica Jelena Pervan poznata je po zabavnim i poučnim slikovnicama kao što su „Mrljek i Prljek mučkaju bljakavi napitak: priča o pokvarenom zubu“ i „Tonka će sutra“. U novije doba sve je češća pojava minimalističkih slikovnica koje sadrže puno slika, a malo teksta. Jedna od takvih je „Potraga“ koju je napisao i ilustrirao Manuel Šumberac. Isti ilustrator oslikao je slikovnicu autora Romana Simića, „Jura i gospođica zavissst“. Autorski dvojac Zoran Maljković i Marko Jovanovac tek nedavno objavljuju slikovnicu „Zašto ne volim proljeće“ u kojoj na simpatičan način objašnjavaju zašto jedan dječak ne voli proljeće. Od ostalih autora važnih za suvremenu hrvatsku slikovnicu, bitno je spomenuti Antu Kolaka, Nenu Lončar, Kašmira Huseinovića, Piku Vončinu, Maju Šimlešu itd.

Od stranih autora poznati su švedski autor Lars Klinting koji je napisao serijal slikovnica o dabru Kastoru („Kastor popravljaja bicikl“, „Kastor i boje“, „Kastor krojač“), zatim Ingrid Chabbert, francuska spisateljica koja piše priče za djecu o nježnim temama, a jedna od takvih je „Dan kada sam se pretvorio u pticu“. Autorica i ilustratorica Rachel Bright poznata je po „Mišu lavljeg srca“, slikovnici u stihovima koja govori o malenom mišu koji je htio biti velik i važan. Ostali poznati autori su Terry Fan, Julia Donaldson, Orianne Lallemand, Yann Walcker i mnogi drugi.

5. Tradicionalna i suvremena shvaćanja slikovnice

Kako su naveli Crnković i Težak (2002), slikovnica je dječja knjiga "par excellence", prva knjiga s kojom se dijete susreće. Martinović i Stričević u svom radu (2011) objašnjavaju kako je slikovnica osebujan čitateljski materijal i da ju je veoma teško definirati. Naglašavaju da većina djece upravo sa slikovnicom ulazi u svijet književnosti, te bi se u istraživanjima slikovnice kao vrste dječje književnosti njoj trebalo pristupiti kao cjelini sastavljenoj od tekstualnih i slikovnih elemenata te ju promatrati kao dvodimenzionalni materijal. Također, navode kako u različitim kulturama i djelovima svijeta postoje različita shvaćanja slikovnice kao vrste dječje književnosti. Dok se u nekim zemljama slikovnica koristi isključivo u svrhu zabave, u nekima, osim zabave, služi kao obrazovni materijal (prema Nikolajeva, 2003). U Republici Hrvatskoj slikovnica je uvrštena u dječju književnost. Crnković i Težak (2002) slikovnicu uvrštavaju u prvu skupinu žanrovske kategorizacije dječje književnosti, tzv. pravu dječju književnost.

Prema Balić Šimrak (Zalar, Balić Šimrak, Rupčić, 2014: 70), "slikovnica u današnje doba je medij u kojem likovna umjetnost živi svojim izvornim životom neopterećena zahtjevima suvremenih tendencija. Ona jednostavno i tradicionalno njeguje crtež, sliku, kip, grafiku i sve one oblike likovnosti koji su gotovo nestali iz izložbenih prostora. Slikovnica na taj način postaje mjestom malog likovnog festivala koji podjednako oduševljava i djecu, i odrasle, i laike, i profesionalne umjetnike (dakako, ukoliko je riječ o kvalitetnoj slikovnici)".

Slika 5. Vlastita fotografija slikovnica upotrijebljenih za analizu

6. Podjela slikovnica

Prema Majhut i Zalar (2012), slikovnice se dijele po obliku, strukturi izlaganja, sadržaju, likovnoj tehnici i sudjelovanju recipijenata.

Prema obliku, slikovnice se dijele na:

- leporello
- *pop-up*
- nepoderive
- slikovnice igračke te
- multimedijske slikovnice koje uključuju sliku, tekst i zvuk.

U svijetu se sve više počinje pojavljivati i elektronička slikovnica, npr. slikovnice s brojalicama kod koje se prilikom okretanja stranice mogu čuti razne pjesmice.

Slika 6. Vlastita fotografija elektroničke slikovnice

Prema strukturi izlaganja slikovnice se dijele na narativne i tematske, te slikovnice s minimalno teksta ili bez teksta.

Prema Batinić i Majhut (2001) slikovnice s minimalno teksta obično sadrže samo sliku te imenovanje predstavljenog bića ili pojave. Slikovnice bez teksta su one u kojima je tekst ispušten, a komuniciraju jedino slikom.

Prema sadržaju slikovnice raspolažu raznolikim temama, a najčešće se spominju životinje, abeceda, igre, fantastika ili svakodnevni život.

Također, dijelimo ih na:

- spoznajne
- umjetničke ili poetske
- problemske

Spoznajne slikovnice sadrže teme o stvarima koje nas svakodnevno okružuju, kao što su svakodnevni život, dječje igre, životinje i slično. One doprinose djetetovu spoznavanju svijeta oko sebe, uče ih o raznim situacijama, pojavama ili bićima, te samim time razvijaju djetetovo mišljenje, uopćavanje, razumijevanje uzročno-posljedičnih veza, pomažu djetetu u rješavanju problemskih situacija.

Pomoću umjetničkih slikovnica, dijete doživljava svijet, razvija svoju maštu i osjećaje, uspostavlja se unutarjni odnos između čitača i knjige.

Problemske slikovnice bave se temama iz svakodnevnog života. Djeci поближе prikazuju situacije u kojima se svakodnevno mogu naći, poput bolesti, rastave roditelja i sl., te ih kroz odgovarajuće slike i tekst potiču da samostalno pronađu rješenje. Takve slikovnice uvelike olakšavaju kako djeci, tako i roditeljima i odgojiteljima, suočavanje s ozbiljnim situacijama u stvarnom životu.

Što se tiče likovne tehnike koja se koristi u izradi slikovnica, slikovnice mogu biti:

- lutkarske
- fotografske
- slikovnice stvarnih dječjih crteža i crteža umjetnika
- strip-slikovnice te
- interaktivne slikovnice.

S obzirom na sudjelovanje recipijenata, postoje slikovnice kojima se dijete samostalno služi i one koje traže pomoć roditelja ili odgojitelja. Batinić i Majhut (2001), koji su proučavali slikovnice do 1945. godine, analizirali su 140 slikovnica koje su pokazale raznoliku, ali neravnomjernu tematsku zastupljenost. Prema istraživanju, više od dvije trećine slikovnica obrađuje samo tri teme: dječji svijet (50), bajke (25) i životinje (22). Preostale slikovnice bave se prijevoznim sredstvima, abedecom, fantastikom i

sportom. Životinje su zahvalna tema koja možda ne potiče dječju maštu, ali razvija jasnu sliku i spoznaju o svijetu koje dijete okružuje. Većina tekstova u slikovnicama pisana je u stihu. Slikovnice se najčešće pišu na način da sadržaj bude djeci blizak i poznat iz svakodnevnog života: djeca u igri, u prirodi, u obitelji. Sadržaj je uvijek prikazan idiličnim scenama.

Tendencija suvremene slikovnice jest da ilustraciju ne tretira samo kao sliku, već i kao samostalan sloj u suodnosu s tekstom, koji donosi daljnja značenja (Narančić Kovač, 2011). Tomislav Torjanac se opredijelio za "predstavljanje klasika u novome ruhu" pri čemu je pjesme Grigora Viteza i Ratka Zvrka prikazao u jednom novom duhovitom i individualnom likovnom izrazu tako da je ispisao stihove rukom, tj. nije koristio računalna slova. Zamijećen je porast broja autorskih slikovnica, odnosno onih u kojima su ilustrator i pisac jedna te ista osoba. To su slikovnice Manuele Vladić-Maštruko, Pike Vončine, Vjekoslava Voje Radoičića, Stanislava Marijanovića, Svjetlana Junakovića, Zdenka Bašića, Marijane Jelić, Andreje Petrlík Huseinović, Tomislava Tomića, Sanje Pribić i drugih. Nadalje, razvijaju se i slikovnice nastale prema animiranim filmovima, zatim strip-slikovnice (o djevojčici koja nije znala crtati, velikom čarobnjaku i zaljubljenom krokodilu Ane Đokić i Darka Macana), slikovnice o slovima napisane radi lakšeg učenja čitanja (Mihaela Velina i Tomislav Torjanac; Nevenka Videk i Stjepko Rupčić i dr.), slikovnice o zaslužnim ljudima (znanstvenicima, umjetnicima, npr. izumitelju padobrana i polihistoru Faustu Vrančiću), turističko-informativne slikovnice te velik porast broja problemskih slikovnica koje obuhvaćaju pitanja tolerancije, teškoća odrastanja, živote ljudi s posebnim potrebama (Dražen Jerabek, Darko Macan, Tomislav Zlatić, Ana Đokić i dr.), i slikovnice vjerskog sadržaja (Nada Horvat i Ana Jakić Divković i dr.), navodi Zalar (2014).

7. Funkcije slikovnice

Čačko (2000: 15) navodi nekoliko funkcija koje bi svaka slikovnica trebala sadržavati.

7.1. Informacijsko-odgojna funkcija

Sa svojim zanimljivim informacijama, poukama i pričama, slikovnice daju djeci odgovor na pitanja ili im nude rješenje njihovih problema te spoznaju da je knjiga najbolji izvor znanja. Djeca pomoću slikovnica razvijaju svoje mišljenje, zaključivanje, rasuđivanje, stvaraju veze između stvari i pojava. Martinović i Stričević (2011) navode kako slikovnice također omogućuju djetetu pristup sadržaju vezanom uz njegove osjećaje, zdravlje, osobine ličnosti i ponašanje, kao i sadržaje vezane za odnose u obitelji i društvu.

7.2. Spoznajna funkcija

Dijete provjerava svoje spoznaje, znanja o stvarima, odnosima i pojavama te dobiva sigurnost da su njegove spoznaje, stavovi i iskustva ispravni.

7.3. Iskustvena funkcija

Ova je funkcija važna za socijalizaciju djeteta, odnosno pružanje djetetu informacija o životu drugačijem od onoga što ga oni žive. Npr. dijete iz grada ne poznaje život na selu, seoske običaje, domaće životinje, dvorišta s vrtovima, pa će ga možda znatiželja potaknuti na razgovor s roditeljima.

7.4. Estetska funkcija

Dijete će vrlo rado uzeti u ruke knjigu koja ga na prvi pogled privuče svojim zaigranim izgledom i bojama i koja će u njemu izazvati osjećaj sreće i ugone. U djetetu će razviti osjećaj za ljepotu, tj. umjetnost, što utječe na razvoj djetetova ukusa.

7.5. Zabavna funkcija

Ova funkcija je preduvjet za sve ostale funkcije, jer slikovnica djetetu prije svega

treba služiti i kao zabava. Slikovnica dijete mora privući zabavnim sadržajem, a dijete se s njome može i igrati. Vrijeme provedeno uz knjigu ne mora nužno označavati samo učenje, jer dijete kroz igru upija i znanje.

7.6. Govorno-jezična funkcija

Martinović i Stričević (2011: 53) spominju i govorno-jezičnu funkciju "koja potiče i podupire razvoj fonemske i fonološke osviještenosti, djetetov morfološki i sintaktički razvoj, usvajanje i bogaćenje rječnika, upoznavanje karakteristika teksta te drugih predčitačkih vještina".

8. Suodnos slike i teksta u slikovnici

Narančić Kovač (2015) prenosi navod Shulevitza (1985), inače po zanimanju likovnog umjetnika, koji tvrdi da slikovnica priča priču uglavnom ili potpuno slikama, a da riječi donose ono što slike ne mogu pokazati.

S obzirom na tekst, Martinović i Stričević (2011) slikovnice dijele na slikovnice bez teksta, slikovnice s tekстом u stihovima i narativne slikovnice (s više kratkih priča ili pričom koja se proteže kroz cijeli tekst).

Prema Batinić i Majhut (2001), prve hrvatske slikovnice bile su pisane tematski, imale su određenu temu poput životinja, abecede, dječje igre ili svakodnevice. Svaka je slikovnica imala skup jedinica koje su se sastojale od jedne slike i jednog teksta, a zajedno su činile cjelinu. Tekst koji se pojavljivao uz sliku u pravilu je bila kratka dječja pjesmica. U pisanju slikovnica, uglavnom su se rabila dva modela; prvi poučan i moralan, a drugi sentimentalni i anegdotalan. S obzirom na način pisanja teksta u slikovnicama do 1945., Batinić i Majhut (2001) dijele tekst na poeziju, prozu i slikovnice bez teksta. Prema toj podjeli, najviše slikovnica pisano je kao poezija. Prozom se koristi tek 20% slikovnica, dok slikovnice bez teksta ili s minimalnim tekстом sačinjavaju tek 10%. U korpusu hrvatskih slikovnica do 1945. godine, poznato je trostruko više autora teksta nego autora slika koji su počeli biti bilježeni prilično kasno.

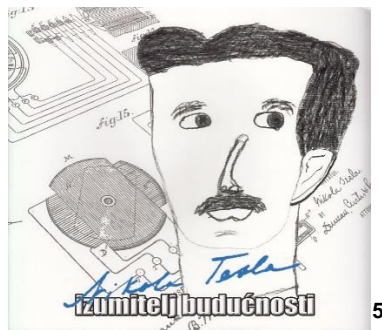
U početku razvoja slikovnice, dominantan je bio autor teksta, dok se autorima slika još nije pridavala prevelika važnost. Razlog tome je taj što su slike nekad bile doživljavane kao nešto što se može, ali i ne mora naći u knjigama, pa su stoga imena ilustratora tek kasnije počela biti objavljivana. Kasnije slika ipak postaje pokretač nastanka slikovnice.

Crnković i Težak (2002) objašnjavaju slikovnicu kao kombinaciju književnog i likovnog izraza, odnosno teksta i slike. Iako se u slikovnicama više pažnje posvećuje slikama, slike i tekst kao cjelina nadopunjuju jedno drugo. Tekst u slikovnicama treba biti u skladu s dobi djeteta; mora biti pisan standardnim jezikom. U mlađoj dobi font slova mora biti što veći, dok se kasnije može smanjivati. Važno je da tekst bude kratak i jasan, maštovit, zanimljiv i duhovit. U najmlađoj dobi slikovnice obično sadrže samo slike s napisanim pojmom što ta slika predstavlja.

Batinić i Majhut (2001) navode kako je do kraja 19. stoljeća postojala samo realistička slika u kojoj je najprisutnija tema dječja svakodnevnica. Hrvatskom slikovnicom dugo je vladao crtež koji se pojavio 1910. godine, secesijski crtež čistih boja s jasno izvučenim konturama i ploham. Sve do dvadesetih godina slikovnicom je vladala litografija u boji, no pojavljivanjem novih tehnika, ilustracije postaju sve jednostavnije.

Što se ilustracije tiče, dok je dijete manje, ilustracije moraju biti što veće i jasnije, prikazivati djeci poznate pojmove bez previše detalja. Kako je dijete starije, tako i ilustracije moraju biti sve bogatije. Slikovnice su prve knjige s kojima se dijete susreće te se uz njih susreću s novim pojmovima, događajima, bićima. Kako navodi Shulevitz (1985), a prema Batinić, Majhut (2001), u pogledu koncepta i komponiranja slikovnice ističe se važnost postojanja snažnog koncepta i poruke. Oni su ključni za uspjeh slikovnice te ovisno o sklonosti autora ona može biti bogatija tekstom ili slikama.

Narančić Kovač (Zalar, Balić Šimrak, Rupčić, 2014: 81) ističe da je "gotovo nevažno koji od dva pripovjedača u slikovnici, onaj koji se izražava jezikom ili onaj koji se izražava slikama više govori kada je rezultat snažna i autentična priča. To objašnjava uspjeh slikovnica koje nisu ilustrirane likovno vrhunskim ilustracijama ili pak onih u kojima gotovo i nema teksta". Postoje slikovnice u kojima se koriste samo dječje ilustracije kao slikovni materijal kao što su npr. slikovnica "Pjetlić Šarenčić", "Titanic i Carphatia", "Vila Markačeva", "Nikola Tesla –izumitelj budućnosti".

Slika 7. „Nikola Tesla-izumitelj budućnosti“

⁵ <https://muzejlike.hr/proizvod/sani-sardelic-nikola-tesla-izumitelj-buducnosti/>

Pri izradi slikovnice potrebne su barem dvije osnovne vještine; likovna umjetnost i književno stvaralaštvo. Prema Batinić i Majhut (2000), slikovnice su najčešće bile pisane po narudžbi od strane učitelja koji su tada najbolje znali što je djeci trebalo. Tridesetih godina prošlog stoljeća, pojavljuju se autori teksta specijalizirani upravo za slikovnice, a od domaćih autora to su Iso Velikanović, Milan Ogrizović, Rikard Katalinić Jeretov, Milka Pogačić, Josip Milaković i, kao najupečatljiviji, Dinko Chudoba. Također, tridesetih godina 20. stoljeća profesionalac se pojavljuje i na području ilustracije, a to je Andrija Maurović koji je svoje djelovanje proširio i na stripove.

Martinović i Stričević (2011) navode kako se današnje vrijeme puno više kupuju licence stranih slikovnica nego što se potiče stvaranje domaćih, iako u Hrvatskoj postoji mnogo uspješnih autora i ilustratora. Najzastupljeniji domaći autori objavljenih slikovnica u razdoblju 2005. – 2009. su Želimir Hercigonja, Rozalija Ovčar, Sanja Lovrenčić, Kašmir Huseinović, Melita Rundek i Ana Đokić-Pongrašić, a ilustratori Svjetlan Junaković, Manuela Vladić-Maštruko, Pika Vončina, Andrea Petrlik-Huseinović, Ivana Guljašević, Marsela Hajdinjak-Kreč i Dražen Jerabek. U stvaranju slikovnica, osim tekstopisca i ilustratora, trebali bi sudjelovati i drugi stručnjaci poput lingvиста, pedagoga, logopeda i psihologa, što je za sad u Hrvatskoj još uvijek rijetko.

9. Razvoj rječnika kod djece

Komunikacija i socijalna interakcija smatraju se jednim od glavnih odrednica svakodnevnog života. Komunikacija, bila verbalna ili neverbalna, odvija se svuda oko nas; u vlastitom domu između ukućana, na poslu, u školi, dječjem vrtiću i drugdje.

Razvoj komunikacije kod djeteta počinje se događati samim njegovim dolaskom na svijet. Već u prvom dodiru s djetetom, roditelj će imati potrebu da mu nešto priča, bez obzira što tako maleno dijete još ne razumije što mu se govori. Svako je dijete individua, pa tako neko dijete izgovori prvu riječ s 10 mjeseci, neko s 12, a neko kasnije. Vodopija (2007) navodi da se kod svakog djeteta rječnik razvija različitim tempom, a istraživanja su pokazala da dijete do osamnaestog mjeseca prijeđe granicu od pedeset riječi, nakon koje, kod većine djece, dolazi do naglog porasta razvoja rječnika (tzv. "rječnički brzac").

Nije rijetko čuti uzrečicu kako "dijete upija kao spužva". Jedan od najvažnijih čimbenika za razvoj djetetova rječnika je slušanje, a samim time i čitanje. Djeca se od malena vode modelom oponašanja, sklona su imitirati druge osobe, a osobito one koje su njima bliske, te se tako s njima i poistovjećivati. Tako se, osim kod kuće s roditeljima, djeca u dječjem vrtiću s odgajateljicama upoznaju s raznim interesantnim pričama, prepričavanjima i slikovnicama. Ako je materijal koji ponudimo djeci primjeren njihovoj dobi, a samim time ih privuče izgledom i sadržajem, velika je vjerojatnost da će se dijete aktivno uključiti u suradnju. Osim što će slušati, bit će motivirano za postavljanje pitanja, sudjelovanje u razgovoru pa će tako dobivanjem novih informacija proširivati svoje znanje.

Slikovnice su prve knjige s kojima se djeca susreću, imaju relativno malo teksta koji je popraćen slikama radi lakšeg razumijevanja. Slikovnica pruža djetetu osjećaj ugone i zadovoljstva, pa se upravo zbog toga najčešće koristi i u logopedskoj praksi kao pomoć djeci koja imaju problema s razumijevanjem čitanja ili pisanja.

Važno je odabrati pravopisno i gramatički točan tekst koji će odgovarati dječjim mogućnostima, potrebama i interesima, a ujedno utjecati na razvoj rječnika. Tekst u slikovnicama mora biti sastavljen od onih riječi koje su tipične za djetetovo svakodnevno izražavanje te prikazivati predmete s kojima se dijete svakodnevno susreće (hrana, odjeća i sl.). Martinović i Stričević (2011) objašnjavaju kakva bi slikovnica, kao prva

knjiga s kojom dijete dođe u doticaj, morala biti da bi ju smatrali kvalitetnom. Čimbenici koji određuju kvalitetu slikovnice su primjerenost dobi djeteta, funkcije koje slikovnica zadovoljava te svrha i ciljevi slikovnice i njezinog sadržaja. Navode kako rečenica i tekst u slikovnicama moraju biti kratki, u prosjeku se sastoje od četiri do pet riječi, a po strukturi rečenice moraju biti jednostavne ili jednostavno proširene. Za najmlađu djecu (do dvije godine), preporučuju se slikovnice bez teksta, pojmovne slikovnice ili one koje uz sliku sadrže kratak opis ili tekst u stihovima. Također, slikovnice koje sadrže tekst koji čini priču trebalo bi početi čitati djeci već u prvoj polovici godine života dok samo sluša glasove, te ponovno na kraju druge godine kad već počinje razumijevati jednostavne radnje i problemske situacije. Autorice ističu kako se danas mlađoj djeci smatraju prikladnima složeniji tekstovi o ljudima i prirodi koja ih okružuje, te basne i bajke. Prikladnost složenijih tekstova za mlađu djecu nego što je to bilo ranije uvjetovana je ranijim uvođenjem djece u pismenost, ali i drugačijim shvaćanjem djetetova razvoja.

10. Analiza slikovnica

Sadržaj slikovnica vezan je uz teme koje su bliske djeci, poput životinja, igara i svakodnevnog života. Prijašnje slikovnice poput svima dobro znanih "Crvenkapice", "Tri prašćića", "Vuk i sedam kozlića", prenosile su se s koljena na koljeno, bile su prepune slika, i iako su zanimljive, u djeci su znale izazivati strah i napetost. Npr. vuk je prikazan kao negativan lik koji je napao i pojeo bakicu, kozliće itd. Slikovnice u novije vrijeme sve su više rađene s pedagoškog i psihološkog stajališta, kao npr. problemske slikovnice (serijal slikovnica o Petri, Jakovu i sl.). Kroz zanimljive priče, zgode i likove prikazuje se niz problema, situacija i ponašanja koje će na humorističan način pomoći roditeljima i odgojiteljima u svakodnevnom odgoju. U analizama kvalitetnih slikovnica sudjeluju stručnjaci u poljima likovne umjetnosti, književnosti, pedagogije te profesori književnosti i jezika zato što kvalitetna slikovnica mora ispunjavati određene kriterije, kako estetske tako i sadržajne (odnos slike i teksta, oblik, veličina, primjerenost uveza u odnosu na sadržaj i dob djeteta). S obzirom na to da je roditeljima često teško prepoznati koja bi slikovnica bila primjerena za dob njihova djeteta, na nakladnicima je da uz adekvatno obrazloženje uz slikovnicu navedu i kome je ona namijenjena, baš zbog toga što slikovnice čitaju djeca do 8. godine života. Važno je da slikovnica podupire djetetov razvoj i obrazovanje te podupire njegove interese i potrebe.

Primjer slikovnica koje šalju određenu poruku su, među ostalima, slikovnice Nade Horvat, "Mica Debeljuca-Mršavica", "Mica Šminkerica i njezini šeširi", „Mica Krotiteljica Oblaka“ i "Mica Lažljivica".

Književnica Nada Horvat piše priče o micama i macanima. U Algoritmu je 2010. objavila zbirke priča „Zgodice o micama“, a 2014. godine i o micama i macanima. U nakladi Sipara objavljuje osam slikovnica: „Mica Poštarica“, „Mica Lađarica“, „Mica Akrobatkinja“, „Mica Krotiteljica Oblaka“, „Mica Skupljačica perja“, „Mica Debeljuca-Mršavica“, „Mica Šminkerica i njezini šeširi“, „Blistanova priča“. Slikovnica „Mica Poštarica“ osvojila je nagradu „Ovca u kutiji“ za najbolju slikovnicu godine. Osim pisanja, književnica se bavi i lutkarstvom i prevodilaštvom. Stalna je suradnica lutkarskog studija „Kvak“, a do sad je prevela brojne knjige za djecu i mladež.

10.1. "Mica Debeljuca-Mršavica"

Ova slikovnica bavi se problemom nezdrave prehrane. Umjesto ljudskih likova, autorica se poslužila likovima životinja bliskih djeci, a u ovom slučaju to su mačka i miš.

Maca ima problem. Problem debljine i nemogućnosti kretanja posebno je istaknut mišićem kojem je maca prirodni neprijatelj; on zna da ga maca zbog debljine ne može uhvatiti te se odmara maci pred nosom na njenom otiraču. Macu to jako ljuti, a mišić je zadirkuje zbog debljine. Ljutnju mace i zadirkivanje miša autorica je izrazila kroz dijalog glavnih likova. Maca ne želi pojesti miša, ona ga samo želi potjerati sa svog otirača. U trenutku kad se miš počinje igrati njezinim repom, a ona se ne može pomaknuti, maca shvaća da ima problem i odlučuje smršavjeti. Primjenjuje drastičnu dijetu zbog koje jako smršavi i postaje preslaba da ga uhvati. Želeći povratiti snagu, počinje ekstremno jesti nezdravu hranu zbog koje se opet jako udeblja. Primjenjuje drugu ekstremnu dijetu, ponovno drastično smršavi i opet postaje preslaba. Na kraju slikovnice autorica u liku mišića nudi rješenje problema s prehranom. Mišić je pametan i zna da je rješenje s prehranom jesti umjereno, ni previše ni premalo. Ne govori joj rješenje problema, nego je pušta da sama dođe do tog zaključka, jer je i sam problem svoje debljine shvatila kad joj se počeo igrati s repom, a ona ga nije mogla otjerati.

Pretilost je u današnje vrijeme problem odraslih, ali sve više i djece. Nedovoljna aktivnost, boravak pred televizijom i računalom, nezdrava prehrana dovodi do toga da sve više ima pretile djece u sve ranijoj životnoj dobi.

Autorica je ovom slikovnicom djeci približila problem neumjerenosti u prehrani. Slikovnica je edukativna i humoristična. Ekstremna dijeta ja posebno naglašena jer se maca tijekom dijete hrani svaki dan zrnom riže, a drugi put s kapi mlijeka. U fazi debljanja ona "trpa" u sebe nezdravu hranu. Kao nezdrava hrana posebno su istaknuti prženi krumpirići i slatkiši. Isticanjem da je maca pržene krumpiriće jela bez salate, djeci se željelo ukazati da uz ovo njima omiljeno jelo ipak treba jesti i voće i povrće.

Slikovnica je popraćena crtežima Stanislava Marijanovića, koji su ponegdje i zastrašujući, posebno kad prikazuju macino prejedanje čime je dodatno naglašen problem neumjerenosti u prehrani.

Slika 8. Fotografije iz slikovnice „Mica Debeljuca-Mršavica“,

Slika 9. Isto kao slika br. 8⁶

10.2. "Mica Šminkerica i njezini šeširi"

Problem koji obrađuje ova slikovnica jest opsjednutost vlastitim izgledom, ovisnost o modi, a koji je posljedica nedostatka samopouzdanja.

Glavni lik je Mica Šminkerica koja ne izlazi iz kuće bez odgovarajućeg šešira. Stalno se gleda u ogledalo, podcjenjuje svih koji ne dijele njen osjećaj za modu i hodaju gologlavi. Jako joj je bitan njen vanjski izgled. Ima hrpu šešira, svaki ima svoju posebnu namjenu. Nabrajajući šešire i njihovu namjenu, autorica na humorističan način djeci približava macinu opsjednutost vlastitim izgledom. Prijatelji Luka i Melita uočavaju njen problem i smišljaju joj podvalu ne bi li je osvijestili. Na zrcala lijepe njene slike s neobičnim smiješnim šeširima. Isprobavajući svoje šešire, a vidjevši svoj odraz u prepravljenim ogledalima, maca počinje preispitivati ispravnost svojih modnih odluka. Mica Lukavica svojim uplitanjem dovodi do eskalacije njenog problema, te Mica Šminkerica u svojoj opsjednutosti modom postaje još smješnija. Ujedno je i sve osamljenija i nesretnija jer zbog novih neobičnih konstrukcija šešira na svojoj glavi sve manje izlazi izvan kuće te se sve manje druži s prijateljima Lukom i Melitom. Rješenje macina problema donosi ljubav u liku mačka koji se Mici Šminkerici toliko svidio da ga

⁶ Autor slika 8. i 9. je Stanislav Marijanović

upoznaje onakva kakva je doista, bez modnog dodatka koji je čini sigurnom. Maca se zaljubljuje u mačka Mrnjaukača kojem se ona sviđa i bez šešira. Mica Šminkerica zbog ljubavi zaboravlja na svoje šešire, izliječena je od svoje ovisnosti o modi te shvaća da je bitna unutrašnja ljepota, a ne vanjska.

U današnjem materijalnom svijetu djeca sve ranije upoznaju svijet mode. Umjesto da vrijeme provode boravkom u prirodi, često su s roditeljima u trgovačkim centrima. Lijepo je biti skladno odjeven, ali kao i u svemu najbolja je umjerenost. Kroz lik Mace Šminkerice autorica na simpatičan i smiješan način prikazuje što se događa kada moda, tj. vanjski izgled postaje mjerilo kojim procjenjujemo i sebe i druge. Macine modne ludosti i njen put k izlječenju na simpatičan i topao način oslikala je Dubravka Kolanović.

Slika 10. Fotografije iz slikovnice „Mica Šminkerica i njezini šeširi“

Slika 11. Isto kao slika br. 10⁷

⁷ Autorica slika 10. i 11. je Dubravka Kolanović

10.3. "Mica Lažljivica"

Ova slikovnica bavi se problemom laganja. Mica Lažljivica toliko izmišlja, zapravo laže da se to otelo kontroli i smeta njenim prijateljima Luki i Meliti, dječaku i djevojčici kod kojih živi. Oni odluče poduzeti mjere da je izliječe od laganja. Na svaku njenu laž da je negdje bila, oni nađu način da joj pošalju razglednicu s tog dijela svijeta. Mica postaje sve nesigurnija i više ne zna da li je lagala ili govorila istinu. Vrhunac zapleta nastaje kada maca u ljutnji kaže da je bila na mjesecu, ali djeca su se i za tu laž snašla. Mica pokušava postaviti zasjedu i otkriti što se događa. Djeca je nadmudre i shvaća da je pobijeđena, te se ona od ljutnje rasplače i prizna da nije govorila istinu. Vidjevši je tužnu, djeca su je uzela u naručje i utješila govoreći joj da su se šalili, te im i ona prizna kroz plač da se samo šalila.

Čitajući ovu slikovnicu, vidimo sličnost s romanom Ivana Kušana "Lažeš Melita" u kojoj je glavni lik djevojčica koja voli lagati. Njena obitelj, prijatelji i susjedi poduzimaju mjere kako bi prestala lagati, tj. svaku njenu laž pokušavaju prikazati kao istinu te ona na kraju shvaća da laganje nije ispravno.

Autorica se s ciljem da se približi djeci koristi likom mace. Maca živi kod Luke i Melite i stalno nešto izmišlja. Radnja se više odvija kao dijalog mace s djecom ili mace sa samom sobom. Ona ostaje iznenađena pristiglim razglednicama s raznih krajeva svijeta i mali čitatelji polako kroz priču čekaju trenutak kada će maca shvatiti da nije dobro lagati. Maca se zapravo ponaša poput djeteta jer uhvativši je u laži, ona se prvo naljuti, a onda kroz plač priznaje nepodopštinu i traži utjehu koju joj Luka i Melita daju. Zajedno popravljaju nered koji su napravili i vrlo brzo tuga i ljutnja nestaju i maca se vraća igri.

Ovu slikovnicu bogato je ilustrirala slikarica Manuela Vladić-Maštruk. S obzirom da je tekstualni dio nešto kraći, dominiraju slike jarkih boja koje dočaravaju macin izmišljeni svijet.

Slika 12. Fotografije iz slikovnice „Mica Lažljivica“

Slika 13. Isto kao slika br. 12⁸

10.4. Mica Krotiteljica Oblaka

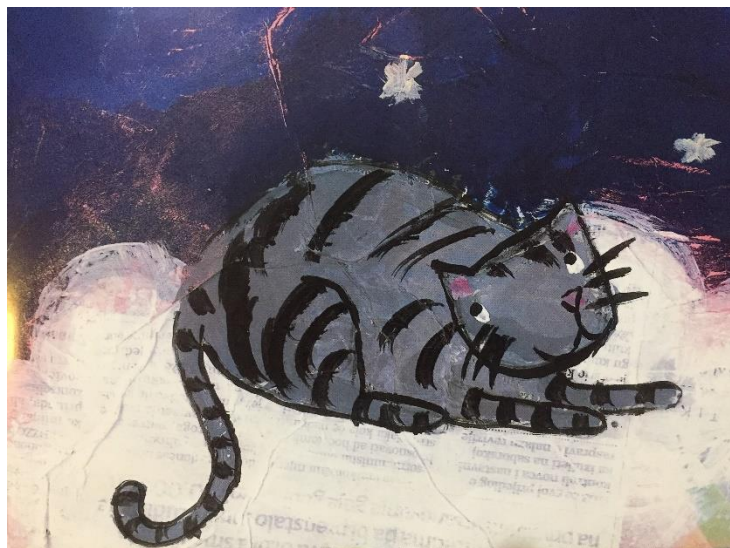
U još jednoj priči Nada Horvat opisuje novu pustolovinu svoje omiljene glavne junakinje mačke. Ovo je priča o maci koja se penje na oblak. Ploveći na njemu neбом, maca uživa, bori se sa zmajevima, oblačnim lavovima i dinosaurima. Sve je dobro dok maca ne počne tjerati svoj oblak da plovi sve više i brže. Ona želi odletjeti do zvijezda, ali oblak u jednom trenutku otkazuje poslušnost i više ne može ići dalje u vis. Ljuta Maca ogrebe oblak koji roni suze koje se pretvaraju u jaku kišu, te je pušta da pokisla padne na zemlju. Oblak više s njom ne želi ploviti. Nakon nekog vremena Mica se ponovno penje na oblak i njene pustolovine se nastavljaju.

Slikovnicu je oslikala Iva Višošević kombiniranom tehnikom kolaža, pastela i gvaša, a ilustracije podsjećaju na dječje crteže.

Čitajući ovu slikovnicu djetetu, ono se može poistovjetiti s Micom. Mica je, baš kao i dijete, radoznala i zaigrana. Uživa u pustolovini, ali stalno želi sve više i više. U trenutku kad se igra treba smiriti, odnosno prestati, Mica se strašno naljuti, baš poput djeteta kad

⁸ Autorica slika 12. i 13. je Manuela Vladić Maštruk

mu se kaže da je vrijeme za prestanak igre i odlazak kući. Nerazmišljajući, Mica djeluje impulzivno pa ogrebe oblak više puta. Oblak je tužan, moli je da prestane, počinje plakati. Prvo su to kapi, a postepeno prerastaju u jak pljusak. Upravo ovo „plakanje“ oblaka ukazuje djetetu kojem se čita priča da je Mica pogrešno postupila. Mica biva kažnjena, oblak je pušta da mokra padne na zemlju. Kada ponovno iziđe sunce i ugleda oblak na nebu, želi se opet popeti na njega. Oblak, koji je na ilustraciji prikazan plavom bojom, još joj nije oprostio što se može pročitati iz rečenice „...ali on joj samo mahne i otplovi dalje“. Dijete ovdje treba shvatiti da je potrebno vrijeme da se oprost, a i onaj tko pogriješi mora shvatiti da nije postupio ispravno. Na kraju priče pojavljuje se oblak koji je ponovno bijele boje kao i na početku priče. Mica skače na oblak i kreće u nove pustolovine. Upravo ovakvim završetkom, autorica omogućuje djetetu da razvija maštu i smišlja nove Micine pustolovine.

Slika 14. Fotografija iz slikovnice „Mica Krotiteljica Oblaka“⁹

⁹ Autorica slike 14. je Iva Višošević

10.5. Jezične i stilske značajke odabranih slikovnica

Odabrane slikovnice, "Mica Lažljivica", "Mica Šminkerica i njezini šeširi", „Mica Krotiteljica Oblaka“ i "Mica Debeljuca-Mršavica" pripadaju problemskim slikovnicama te je njihova funkcija informacijsko-odgojna, spoznajna i estetska. Prema Narančić Kovač (2015) korice slikovnica često sudjeluju u imenovanju prikazanih likova. Glavni lik je mačka imena Mica, koja se nalazi i na naslovnica odabranih slikovnica. Slikovnice su zanimljive upravo zbog toga što je autorica kao glavni lik odabrala životinju mačku koju sva djeca jako dobro znaju s obzirom da ju većina ima i kao kućnog ljubimca.

Autorica Katnić-Bakaršić (1999) ističe kako je u književnoumjetničkom stilu velika pažnja usmjerena izboru imena likova zato što odabir imena često odaje elemente i karakteristike lika ili ima posebne estetske ili simboličke značajke. U samom se naslovu prepoznaju hipokoristici, odnosno posebne tvorbene inačice, u ovom slučaju vlastitog imena – Mica, koje označavaju riječi od milja.

Analizirane slikovnice sadrže stilska (epiteti, metafora, hiperbola, personifikacija) i jezična (kolokvijalizmi, žargonizmi, frazemi) sredstva primjerena dječjoj dobi.

a) Stilska sredstva

Svakoj Mici u pojedinom naslovu slikovnice dodane su imenice koje je поближе karakteriziraju: *lažljivica*, *šminkerica*, *debeljuca*, *mršavica*. Imena likova u slikovnicama su personificirana. Definicija prema Bagiću (2012: 45) objašnjava **personifikaciju** kao oljuđivanje, odnosno pridavanje ljudskih osobina, misli, osjećaja i ponašanja nekom predmetu, stvari, pojavi, apstrakciji, biljci ili životinji. Tako i u ovom slučaju, mačke imaju osobine ljudi. Kroz četiri analizirane slikovnice prepoznaju se ljudske karakteristike poput pohlepe, pomodarstva, ispraznosti, usamljenosti, ili ponašanja poput izrugivanja ili pak zaljublivanja. Upotrebom personifikacije postiže se slikovitost, djelo dobiva na izrazu, pojavljuju se fantastični elementi te dinamika prikaza određenih pojava.

Prema Bagiću (2012:187) **metafora** označava zamjenu jedne riječi drugom prema značenjskoj srodnosti, koja se uvijek događa u kontekstu te je o njemu ovisno. U analiziranim slikovnicama postoji nekoliko primjera metafora: "...ti debelo bure, ti

krznena lopto" („Mica Debeljuca-Mršavica“), gdje je predmet iz svakodnevnog života poistovjećen s izgledom; "...nije dovoljno ni za pticu, a kamoli za micu" („Mica Debeljuca-Mršavica“), otkriva nedovoljan sadržaj hrane koju Mica konzumira; "Srce joj planu..." („Mica Šminkerica i njezini šeširi“) gdje srce označava metaforu za ljudske emocije, u ovom slučaju netko je trebao potaknuti Micinu ljubav kako bi se oslobodila opsesije šeširima; „...a pod prozorom dva sjajna zelena oka“ („Mica Šminkerica i njezini šeširi“) gdje zelene oči označavaju Micinu simpatiju, biće koje joj se iznimno sviđa; „No oblak ne samo da se smiješio i mahao..." („Mica Krotiteljica Oblaka“) gdje je pod utjecajem vjetrova oblak mijenjao oblik, a Mici se činilo da joj se smije i maše; „...ližući svoj krzneni kaputić“ („Mica Krotiteljica Oblaka“) gdje krzneni kaputić označava mačje krzno.

Isti autor (2012: 140) donosi definiciju **hiperbole** koju tumači kao "naglašavanje ideje, emocije ili obavijesti pretjerivanjem, koje ističe afektivni odnos govornika spram predmeta govora." U ovom slučaju, hiperbolično je prikazan modni dodatak Mice Šminkerice – njezin šešir doživljava različite preoblike: šešir kao *gram šimšira u kojemu su se miševi igrali skrivača*, šešir kao *stablo po kojemu se veru krokodili*, kao *crkveni toranj oko kojega su letjeli miševi*, kao *kutija puna starih cipela*, kao *akvarij pun morskih pasa*, šešir kao *autobus pun nilskih konja*, kao *gramofon u kojemu su se rojile pčele*, u *obliku Eiffelova tornja obavijenog žaruljicama*, šešir *ukrašen pravim jedrenjakom s mišjom posadom*. Zadaća hiperbole u ovim opisima šešira je upozoriti na Micinu afektivnost, njezino pomodarstvo i izvještačenost te dopadljivost fizičkim izgledom.

Epiteti su figure riječi koji se dodaju imenici s ciljem da se naglasi pojedino svojstvo ili vrijednost označenog bića, stvari ili pojave da se učine snažni, uvjerljivim i slikovitim (Bagić, 2012: 110). Epiteti se pojavljuju u slikovnici „Mica Debeljuca-Mršavica“ kada se Mica obraća mišu riječima "sitnooki glodaru, šašavi sivonjo", te u „Mici Šminkerici i njezinim šeširima“ u opisu šešira: krzneni, vuneni, slamnati, lovački itd.

b) Jezična sredstva

U analiziranim slikovnicama sadržani su i elementi razgovornoga stila, a Katnić-Bakaršić (1999) razgovorni stil definira kao spontan i nepripremljen govor. Odlike koje karakteriziraju razgovorni stil su komunikacijska spontanost, neusiljenost, prirodnost,

familijarnost, česte poštapalice, redukcija suglasnika i samoglasnika, u leksik ulaze kolokvijalizmi, mnogi pejorativi, žargonizmi, vulgarizmi. Razgovorni stil je konkretan i slikovit, česta je uporaba glagola, karakterizira ga upotreba uzvika i nepotpunih rečenica, te je pisan u formi dijaloga, kao što je npr. razgovor Mice Debeljuce i Miška u slikovnici „Mica Debeljuca-Mršavica“: „*Kako se usuđuješ sjediti na mojem otiraču, ti sitnooki glodar?! Ti smiješni mišonjo! Ti šašavi sivonjo! Ti, ti... - pjenila se na njega svakoga jutra. Vidjet ćeš, kad te uhvatim... - Ne možeš se ni maknuti, ti debelo bure, ti krznena lopto*, uzvraćao je Miško istom mjerom.“ Navedene slikovnice pisane su jednostavnim i razumljivim tekstom, rečenice u tekstu su kratke i upečatljive s obzirom da se kroz sve slikovnice proteže dijalog između glavnog lika – Mice i ostalih likova koji se spominju (npr. njenih prijatelja Luke i Matilde).

Pejorativi, odnosno riječi pogrdnog značenja, vidljivi su u slikovnici „Mica Debeljuca-Mršavica“ kada Mica Miška naziva neotesancem, sivonjom i slično. Nadalje, kroz slikovnice se spominju i **kolokvijalizmi** koji označavaju neformalni izraz u svakodnevnom razgovoru, poput npr. riječi „debeljuca“, „fotošopirati“ ili „odbrusiti“, te **žargonizmi**, odnosno riječi ili izrazi koji pripadaju žargonu nekog jezika (ne pripadaju standardu i normi, podložni pomodnosti), poput npr. „zaleti se Mica Lažljivica“ (neoprezno reče), „mozgali su“ (razmišljali su), „donijela si toga cijelo brdo“ (veliku količinu), „pjeniti se“ (ljutiti se), „tresne“ (tresnuti – snažno pasti ili udariti se).

Dujmović Markusi i Pavić-Pezer (2013) **frazeme** objašnjavaju kao višečlane jezične jedinice koje se u govoru uvijek reproduciraju kao cjelina. Kako bi neka veza leksema bila frazem, mora ispunjavati nekoliko uvjeta:

- mora se sastojati od najmanje dvije punoznačne riječi
- lekseme unutar frazema nije moguće ni zamjenjivati ni ispuštati
- najmanje jedan leksem mora promijeniti svoje značenje, pa značenje frazema nikad ne odgovara zbroju značenja njegovih sastavnica
- frazem ne smijemo tumačiti doslovno.

U slikovnicama se nalazi nekoliko primjera frazema: "...stajao kao saliven." („Mica Šminkerica i njezini šeširi“) što znači da joj je kaputić savršeno pristajao; "...bilo je toplo, osobito oko srca" („Mica Šminkerica i njezini šeširi“), u srcu je osjetila radost, ljubav, sreću; "...čekala je i čekala. I dočekala!" („Mica Lažljivica“), svaka se strpljivost

nagrađuje, tko čeka taj i dočeka; "...upala u zasjedu" („Mica Lažljivica“), gdje zasjeda označava nepredviđenu teškoću ili situaciju; "E, to je prelazilo sve granice!" („Mica Debeljuca-Mršavica“), označava situaciju kada se Mica nalazi u podređenom položaju prema mišu pa zbog toga postaje gnjevna; „frcnuše iskre“, „sjaj u očima“ („Mica Šminkerica i njezini šeširi“) označava zaljubljanje, ljubav na „prvi pogled“; „prasnuti u smijeh“ („Mica Šminkerica i njezini šeširi“) znači naglo se početi smijati zbog nečega; „roniti suze“ („Mica Krotiteljica Oblaka“) značilo bi jako plakati.

Slikovnice su tekstom i ilustracijom primjerene djeci starije predškolske dobi. Budući da se u slikovnicama vodi dijalog, upečatljiva je primjena upravnog govora te čitatelj koji na glas čita slikovnicu može svakom liku dodati određeni ton i boju glasa pri čemu se lakše i bolje zaokuplja dječja pažnja. Od vrsta riječi, u slikovnicama dominiraju imenice i glagoli. Slikovnica je bogata veselim, humorističnim, šarenim ilustracijama koje prikazuju mačke u nesvakidašnjim situacijama poput isprobavanja šešira, gledanja u ogledalo, putovanja u daleke krajeve, te se tekst može "čitati" i iz ilustracija. U navedenim slikovnicama postignuta je međusobna komunikacija slike sa tekstom, te svaka ilustracija prati tekstualni sadržaj slikovnice. Djeca prilikom čitanja slikovnice uvijek odabiru one koje imaju više slika nego teksta, a ove slikovnice su upravo takve. Prevladavaju žive boje, a Mica je prikazana kao vrlo temperamentna "osoba". Svaka od navedenih slikovnica šalje određenu poruku djeci, a ujedno i roditeljima. Npr. „Mica Debeljuca-Mršavica“ upozorava na važnost pravilne prehrane, „Mica Lažljivica“ objašnjava koliko je važna iskrenost, „Mica Šminkerica i njezini šeširi“ šalje poruku kako ovisnost o bilo čemu nije dobra, a s druge strane ljubav je jača od svega i prelazi sve granice, dok „Mica Krotiteljica Oblaka“ poručuje kako tuđu dobrotu ne treba iskorištavati te koliko je važno naučiti oprostiti.

U analiziranim su slikovnicama potvrđena jezična i stilska sredstva karakteristična za književnoumjetnički funkcionalni stil, a u skladu s dobi recipijenta. Njihovom uporabom ostvaruje se estetska funkcija teksta, postiže humorni ton i omogućuje leksički razvoj djeteta.

11. Zaključak

Slikovnica je prva knjiga s kojom dijete od najranije životne dobi uopće dođe u doticaj. Veliku ulogu u razvijanju ljubavi prema čitanju imaju odgojitelji i roditelji jer su oni prvi koji bi trebali djetetu utrti put i ljubav prema čitanju. Zadaća je odraslih omogućiti im uvid u različite teme i otkriti niz sadržaja, kao i osigurati im podršku prilikom susreta s nečim novim, nedovoljno upoznatim. U današnje vrijeme naglašenog tehničkog i računalnog napretka, sve je teža uloga roditelja i odgojitelja jer je dječja pažnja već od malih nogu usmjerena prema televiziji, tabletima i računalima, a slikovnice, knjige i slični sadržaji padaju u drugi plan. Zbog toga je veoma važno napisati dobru slikovnicu koja će svojim sadržajem i slikom privući djetetovu pažnju. Danas je tržište preplavljeno velikim brojem dječjih slikovnica, no nisu sve jednako kvalitetne. Autori se trebaju i moraju prilagoditi današnjem vremenu, te tekstem, temom i ilustracijom ponajprije privući čitatelje, a zatim im svojim djelima poslati određenu poruku. Da bi se to postiglo nužna je uska suradnja autora i ilustratora. Jezik u slikovnici mora biti jednostavan, jasan, razumljiv, a istodobno prilagođen određenoj dobi djeteta kao što je to postignuto u analiziranim slikovnicama Nade Horvat. Tekst u slikovnici mora biti usklađen s likovnim prikazom. Čest postupak antropomorfizacije koji je prisutan i u analiziranim slikovnicama djetetu omogućuje povezivanje i poistovjećivanje sa životinjama, biljkama, stvarima, pojavama, odnosno razumijevanje sadržaja. Slikovnice omogućavaju autorima da jezik upotrebljavaju na kreativan način, a istovremeno upućuju na problematiku svakodnevnog života koja nerijetko svojom težinom i ozbiljnosti odudara od lepršavih tema radosti odrastanja. Djeci su potrebni upravo alati, odnosno riječi, kojima će uspostaviti odnos prema svijetu koji ih okružuje i definirati sebe, pa tako i spoznati teme koje se izravno i neizravno problematiziraju u slikovnicama. I sam način čitanja slikovnica veoma je bitan jer se njime privlači dječja pažnja, osobito kod djece mlađeg uzrasta. U najranijoj dobi dijete "čita" samo slike, i one potiču njegovu maštu. Čitati bi trebalo veselo i zabavno kao da se zajedno igramo, poticati ih da sudjeluju, postavljati im pitanja, komentirati s njima odgovore, pohvaliti ih i nagraditi. Čitanje slikovnica utječe na rast i razvoj djeteta, te razvija u njima osjećaje poput empatije, tolerancije, poštovanja, razumijevanja, znatiželje, pravednosti, i potiče pozitivne odnose među

djecom.

Putem oslikanih stranica slikovnica djeca na interesantan način uče o stvarima iz njihove okoline te društvenim vrijednostima važnim za život. U čarima slikovnica ne uživaju samo djeca, već i odrasli jer slikovnica je sinonim za djetinjstvo.

Svi mi smo se od malena susreli sa slikovnicama i čitajući ih djeci rado se prisjetimo i svoje omiljene slikovnice koja je obilježila naše djetinjstvo te vrlo često čitanje slikovnica dječje suze pretvore u osmijeh.

12. Literatura

1. BAGIĆ, K. (2012.) *Rječnik stilskih figura*. Zagreb: Školska knjiga
2. BALIĆ ŠIMRAK, A. (2014.) Slikovnica – složena igra. U: Zalar, D., Balić Šimrak A. i Rupčić, S. (eds.) *Izlet u muzej na mala vrata prema teoriji slikovnice*. Zagreb: Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
3. BATINIĆ, Š. i MAJHUT, B. (2000.) Počeci slikovnice u Hrvatskoj. U: Javor, R. (ed.) *Kakva je knjiga slikovnica*. Zbornik. Zagreb: Knjižnice grada Zagreba
4. BATINIĆ, Š. i MAJHUT, B. (2001.) *Od slikovnjaka do Vragobe: hrvatske slikovnice do 1945*. Zagreb: Hrvatski školski muzej
5. CRNKOVIĆ, M. i TEŽAK, D. (2002.) *Povijest hrvatske dječje književnosti od početaka do 1955. godine*. Zagreb: Znanje
6. ČAČKO, P. (2000.) Slikovnica, njezina definicija i funkcije. U: Javor, R. (ed.) *Kakva je knjiga slikovnica*. Zbornik. Zagreb: Knjižnice grada Zagreba
7. ČIČKO, H. (2000.) Dva stoljeća slikovnice. U: Javor, R. (ed.) *Kakva je knjiga slikovnica*. Zbornik. Zagreb: Knjižnice grada Zagreba
8. ČUBRIĆ, M. (2005.) *Učimo hrvatski jezik 4: Udžbenik za 4. razred gimnazije*. Zagreb: Školska knjiga
9. DUJMOVIĆ MARKUSI, D. i PAVIĆ-PEZER, T. (2013.) *Fon-fon 4: Udžbenik hrvatskog jezika za 4. razred gimnazije*. Zagreb: Profil
10. HAMERŠAK, M. i ZIMA, D. (2015.) *Uvod u dječju književnost*. Zagreb: Leykam International
11. JAVOR, R. (2000.) Ilustriranje dječje knjige u Hrvatskoj – pregled najznačajnijih autora od 1950. godine do danas. U: Javor, R. (ed.) *Kakva je knjiga slikovnica*. Zbornik. Zagreb: Knjižnice grada Zagreba
12. JAVOR, R. (2000.) *Kakva je knjiga slikovnica*. Zbornik. Zagreb: Knjižnice grada

Zagreba

13. KATNIĆ-BAKARŠIĆ, M. (1999.) *Lingvistička stilistika*. Budimpešta: Open Society Institute, Center for Publishing Development
14. MAJHUT, B. i ZALAR, D. (2012.) Slikovnica. U: *Hrvatska književna enciklopedija*. [Online] Dostupno na: <https://www.bib.irb.hr/343733> [Pristupljeno: 18. 09. 2019.]
15. MAJHUT, B. i BATINIĆ, Š. (2017.) *Hrvatska slikovnica do 1945*. Zagreb: Hrvatski školski muzej i Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
16. MARTINOVIĆ, I. i STRIČEVIĆ, I. (2011.) Slikovnica: prvi strukturirani čitateljski materijal namijenjen djetetu. *Libellarium: časopis za povijest pisane riječi, knjige i baštinskih ustanova*. [Online] 4 (1). Str: 39 – 63. Dostupno na: file:///C:/Users/tinad/Downloads/03_Lib_No7.pdf [Pristupljeno: 18. 09. 2019.]
17. NARANČIĆ KOVAČ, S. (2015.) *Jedna priča – dva pripovjedača: Slikovnica kao pripovijed*. Zagreb: Naklada Artresor
18. PAVLIČEVIĆ-FRANIĆ, D. (2002.) Lingvistička kompetencija nasuprot komunikacijskoj kompetenciji u ranojezičnom diskursu. *Suvremena lingvistika*. [Online] 53-54 (1-2). Str: 117-126. Dostupno na: file:///C:/Users/tinad/Downloads/11_5354_02.pdf [Pristupljeno: 24. 10. 2019.]
19. ŠIŠNOVIĆ, I. (2011.) Odgojno-obrazovna vrijednost slikovnice. *Dijete, vrtić, obitelj: Časopis za odgoj i naobrazbu predškolske djece namijenjen stručnjacima i roditeljima*. [Online]. 17 (66). Str: 8-9. Dostupno na: file:///C:/Users/tinad/Downloads/66_DVO_5_Odgojno_obrazovna_vrijednost_slikovnic_e.pdf [Pristupljeno: 18. 09. 2019.]
20. VERDONIK, M. (2015./2016.) *Slikovnica – prva knjiga djeteta*. Nastavni materijal. [Online] Rijeka: Učiteljski fakultet Sveučilišta u Rijeci. Dostupno na: https://www.ufri.uniri.hr/files/nastava/nastavni_materijali/Verdonik_Predavanja_za_web_SPKD.pdf [Pristupljeno: 18. 09. 2019.]
21. VODOPIJA, I. (2007.) *Dijete i jezik: Od riječi do SMS-a*. Osijek: Matica Hrvatska

22. ZALAR, D. (2014.) Hrvatska muzejska slikovnica kao čuvar baštine. U: ZALAR, D., BALIĆ ŠIMRAK, A. i RUPČIĆ, S. (eds.) *Izlet u muzej na mala vrata prema teoriji slikovnice*. Zagreb: Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
23. ZALAR, D., BALIĆ ŠIMRAK, A. i RUPČIĆ, S. (2014.) *Izlet u muzej na mala vrata prema teoriji slikovnice*. Zagreb: Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Izvori za analizu:

1. HORVAT, N. (2011.) *Mica Debeljuca-Mršavica*. Zagreb: Sipar
2. HORVAT, N. (2012.) *Mica Krotiteljica Oblaka*. Zagreb: Sipar
3. HORVAT, N. (2015.) *Mica Šminkerica i njezini šeširi*. Zagreb: Sipar
4. HORVAT, N. (2018.) *Mica Lažljivica*. Zagreb, Sipar

Sažetak

Predmet rada su slikovnice, odnosno jezik suvremenih dječjih slikovnica. Slikovnica s obzirom na važnost koju ima kao prva knjiga s kojom se dijete susreće mora ispunjavati ciljeve i funkcije koji će razvijati djetetov smisao za umjetnost i književnost, obogaćivati njegov rječnik, poticati dijete na čitanje, razmišljanje, povezivanje i buđenje raznih osjećaja. Funkcije slikovnice kao što su informacijsko-odgojna, spoznajna, iskustvena, estetska, zabavna i govorno-jezična, pomažu djetetu da kroz slike i tekst prilagođene njihovoj dobi stvaraju veze između stvari i pojava, razvijaju mišljenje, stvaraju poveznice u odnosu na obitelj i društvo i dolaze do saznanja o ispravnosti svojih spoznaja i stavova. Slikovnice služe djetetu kao igra i zabava kroz koju istovremeno stječu znanje. Spomenuto je postignuto u za analizu odabranim slikovnicama Nade Horvat. Slikovnice „Mica Šminkerica i njezini šeširi“, „Mica Krotiteljica Oblaka“, „Mica Debeljuca-Mršavica“ i „Mica Lažljivica“ oblikovane su jednostavnim jezikom koji sadrži uobičajena stilska (epiteti, metafora, hiperbola, personifikacija) i leksička sredstva (kolokvijalizmi, žargonizmi, frazemi) koja su primjerena dječjem uzrastu. Uz važnost odabira primjerenih jezičnih sredstava u radu se naglašava i šaljivi ton teksta čija je funkcija lakša recepcija oblikovanih sadržaja kod djece.

Ključne riječi: slikovnica, jezična sredstva, tekst, dijete

Summary

The subject of this paper are picture books, that is, the language in contemporary picture books. Given its importance as a first book, a picture book has to fulfil the goals and functions that will develop the child's sense of art and literature, enrich his vocabulary, and encourage the child to read, think, connect and awaken various emotions. Different functions of picture books, such as information-education, cognitive, experiential, aesthetic, fun and spoken-linguistic function, help the child make connections between things and phenomena through images and text adapted to their age, to develop thinking, to make connections associated with family and society, and to come to know about the correctness of their cognitions and attitudes. Picture books serve the child as a game and fun through which they simultaneously acquire knowledge. The aforementioned was achieved in the selected picture books by Nada Horvat that were analyzed. Books "Mica Šminkerica i njezini šeširi", "Mica Krotiteljica Oblaka", "Mica Debeljuca-Mršavica" and "Mica Lažljivica" are written in a simple language that contains common stylistic (epithets, metaphor, hyperbole, personification) and lexical means (colloquialisms, jargon, phrases) appropriate to children's age. In addition to the importance of choosing appropriate language means, the work also emphasizes the humorous tone of text, whose function is to facilitate the reception of formatted content in children.

Keywords: picture book, language tools, text, child